

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Bakalářská práce

2015

Dominika Sobotková

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Dominika Sobotková

**Pravicový populismus: komparace Dánské
lidové strany a Švédských demokratů**

Bakalářská práce

Praha 2015

Autor práce: **Dominika Sobotková**

Vedoucí práce: **PhDr. Miloš Brunclík, Ph.D.**

Rok obhajoby: 2015

Bibliografický záznam

SOBOTKOVÁ, Dominika. *Pravicový populismus: komparace Dánské lidové strany a Švédských demokratů*. Praha, 2015. 34 s. Bakalářská práce Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií. Katedra mezinárodních vztahů. Vedoucí bakalářské práce PhDr. Miloš Brunclík, Ph.D.

Abstrakt

Cílem této práce je zanalyzovat příčiny volebního úspěchu dvou radikálně pravicových populistických stran, Dánské lidové strany a Švédských demokratů. Zatímco Dánská lidová strana se zařadila mezi parlamentní subjekty hned po svých prvních volbách v roce 1998, Švédským demokratům trvalo dosažení politického úspěchu celých 22 let. Na následujících stranách analyzuji jednotlivé proměnné úspěchu z pohledu politických příležitostí, politického programu a vedení strany, ovlivňující úspěch stran v různých časových obdobích.

Abstract

The aim of my thesis is analyse the causes behind the electoral success of two radical right- wing populist parties, The Danish People's party and the Sweden democrats. The Danish people's party established itself like parliamentary only three years after it's setting up in 1998, but the Sweden Democrats gained parliamentary representation after 22 years of it's existence. The thesis analyses the political opportunities, party's program and politization of the new theme in society and the role on the leadership.

Klíčová slova

Skandinávie, radikálně pravicové populistické strany, Dánská lidová strana, Švédští demokraté

Keywords

Scandinavian , Denmark, Sweden, radical right-wing populism, the Danish people's party, the Sweden democrats

Rozsah práce: 60 180 znaků

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne:

Dominika Sobotková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu své práce PhDr. Miloši Brunclíkovi, Ph.D., za cenné rady, připomínky a trpělivé vedení. Dále bych chtěla poděkovat své rodině za duševní podporu, kterou mi poskytovala nejen při psaní práce, ale po celou dobu studia.

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD
Institut politologických studií

Projekt bakalářské práce
Pravicový populismus: komparace Dánské lidové strany a
Švédských demokratů

Vedoucí práce: PhDr. Miloš Brunclík Ph.D.
Vypracovala: Dominika Sobotková
Akademický rok: 2013/2014

Téma

V posledních letech můžeme u mnoha prosperujících států světa zaznamenat jisté změny politického života související především s imigrační politikou, zvýšeným nacionalismem a výrazným euroskepticismem. Tento nový diskurs silně nahrává pravicově populistickým politickým stranám, jež od počátku devadesátých let zaznamenávají zvýšený zájem voličů i politologů. Případy, kdy strany názorově se řadící ke krajní pravici uspěly ve volbách, lze s jistými odlišnostmi pozorovat ve všech státech severní Evropy. Má bakalářská práce se však pro detailnější zpracování dat zaměří pouze na dvě politické strany fungující ve Švédském a Dánském království. Konkrétně půjde o Dánskou lidovou stranu, jejíž úspěch od vzniku v roce 1995, kdy se odštěpila od Pokrokové strany, strmě rostl až do posledních voleb v roce 2011, kdy zaznamenala ztrátu tří křesel v parlamentu. Oproti tomu druhá komparovaná strana, Švédští demokraté se do parlamentu dostala až v zatím posledních volbách v roce 2010 a je otázkou, zda svůj úspěch zopakuje, případně překoná.

Toto téma jsem si vybrala především kvůli jeho aktuálnosti, neboť nejen u skandinávských států můžeme pozorovat tendence k posilování radikálně pravicových populistických stran a domnívám se, že by strany tíhnoucí k omezování demokratických práv menšin na úkor domnělé ochrany státu neměly zůstat na okraji zájmu společnosti. Problematika nabývá na důležitosti také s blížícími se volbami v září toho roku, kde se dá očekávat další vzestup Švédských demokratů.

Výběr případů

Dánské i Švédské království jsou státy, jež mají stejně jako další Skandinávské země mnoho společného ať už po historické, tak politické či ekonomické stránce. Jejich vzájemná provázanost vyvrcholila v roce 1952, kdy vznikla tzv. Severská rada, jejímiž členy jsou také Norsko, Finsko a Island a jenž má za úkol prohlubovat vztahy mezi státy na legislativní úrovni. Tento proces byl podpořen také vstupem obou států do EU.

Po politické stránce lze oba zařadit k typickému případu Welfare state, tedy prosperujícím státům založených na demokratických principech, rovnosti příležitostí a klíčové roli státu v ochraně občanů.

Třetím důvodem, proč jsou Dánsko i Švédsko vhodnými subjekty ke komparaci je také společný euroskepticismus a jistá míra xenofobie, odrážející se v současné náladě

obyvatelstva obou monarchií, což vede ke zvýšenému zájmu o politické strany radikálně populistické pravice.

Výzkumná otázka

Kolik společných prvků nalezneme u Dánské lidové strany a Švédských demokratů srovnáme-li politické cíle stran, výsledky voleb a podporu elektorátu v souvislosti s politickou a ekonomickou situací v době jejich úspěchu? Jaké faktory ovlivnily výrazně opožděný úspěch Švédských demokratů v roce 2010 oproti Dánské lidové straně fungující v parlamentu od 90. let?

Cíl výzkumu

Cílem mého výzkumu bude podat ucelený obraz o Dánské lidové straně a Švédských demokratech, a to zejména v těchto oblastech: a) společné rysy obou stran a zjistit, zda je možné je řadit mezi tzv. radikální pravicové populistické strany (right wing populist parties a-, b) určit jaké jsou faktory úspěchu těchto stran ve volbách.

Hypotéza

Předpokladem mé práce v první části je, že obě strany v době svého volebního úspěchu využily, dle Rydgrenovy teorie nik na volebním trhu, jež v zemích vznikly za podobných podmínek, ale v různých časech. Co se týče pozdějšího úspěchu Švédských demokratů, domnívám se, že zde měl zásadní vliv příliš radikální politický program strany v 90. letech reagující na změnu zahraniční a azylové politiky se vstupem země do EU, jež byl pro většinovou populaci jen těžko přijatelný.

Výchozí teoretický rámec

Jak už bylo zmíněno výše, v současné době se tématu populismu ve spojení s krajní pravíci věnuje poměrně značné množství autorů, jež ve svých dílech zpracovávají volební chování občanů (Andersen, Dalton) a vliv volebního systému (Sartori, Duverger) na úspěch či neúspěch stran.

Vlivy jednotlivých faktorů se ve svých pracích zabývá Cas Mudde rozdělující příčiny úspěchu stran na tzv. „stranu poptávky“ kam řadí socioekonomické faktory a procesy

související s modernizací jako jsou urbanizace, imigrace, rozvrstvení obyvatelstva, ekonomické a politické krize. Strana nabídky je ovlivňována institucionálními, kulturními politickými i mediálními faktory. Jako klíčový faktor lze nahlížet schopnost politických stran využít příležitost a reagovat na nedostatečnou nabídku na volebním trhu, z pravidla spojenou s politickou nebo ekonomickou krizí, kdy tradiční strany nejsou schopny dostatečně rychle reagovat na nálady voličů, je tématem, jemuž se hojně věnuje švédský politolog a sociolog Jens Rydgren. Z níže zmíněných prací tohoto autora budou čerpány i definice pojmů populismus a extrémní pravice, jež definují rozdíly mezi oběma stranami již na teoretické úrovni.

Metodologie

Metodologie mé práce bude založena na kvalitativním výzkumu dat o subjektech, Dánské lidové strany a Švédských demokratů, jež budou následně zpracovány v rámci komparativní metody, konkrétněji půjde o makrokauzální analýzu. Závislou proměnnou představují volební zisky stran v parlamentních volbách. Jako nezávislé proměnné budou zkoumány socioekonomický a sociodemografický vývoj, dále nálady ve společnosti a strategie, jež si každá strana zvolila k dosažení svých politických cílů.

Struktura práce

- 1) Úvod- vymezení tématu, stanovení výzkumných otázek
- 2) Metodologie
- 3) Teoretický rámec
 - a) klíčové pojmy- extremismus, populismus, krajní pravice, populistická pravice
 - b) teoretický přístup dle Case Muddeho a Jense Rydgrena
- 4) Dánská lidová strana
 - 4.1 Představení strany
 - 4.1.1 Politický systém Dánského království
 - 4.1.2 Historie Dánské lidové strany
 - 4.1.2.1 Vůdkyně Pia Kjaersgaard
 - 4.1.2.2. Nový vůdce Kristian T. Dahl
 - 4.1.2 Politický program
 - 4.1.3 Volby v roce 2007
 - 4.1.4 Volby v roce 2011
 - 4.2 Sledování jednotlivých nezávislých proměnných
- 5) Švédští demokraté
 - 5.1 Představení strany
 - 5.1.1 Politický systém Švédského království
 - 5.2 Historie Švédských demokratů
 - 5.2.1 Vůdce Jimmie Åkesson
 - 5.3 Politický program
 - 5.4 Volby v roce 2010
 - 5.5 Volby v roce 2014
 - 5.2 Sledování jednotlivých nezávislých proměnných
- 6) Komparace
- 7) Závěr

Literatura

Neperiodické zdroje

ARTER, David. Scandinavian politics today. 2nd ed. Manchester: Manchester University Press, 2008.

BRUNCLÍK, Miloš, Vlastimil HAVLÍK a Aneta PINKOVÁ. Skandinávie: [proměny politiky v severských zemích]. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011.

Periodické zdroje

ANDERSEN, Jørgen a Tor BJØRKLUND. Structural Changes and New Cleavages: the Progress Parties in Denmark and Norway. *Acta Sociologica* (Taylor & Francis Ltd) [online]. 1990.

BRUNCLÍK, MILOŠ. Příčiny vzestupu radikální populistické pravice ve Švédsku. *Politologicky Casopis* [online]. 2011.

GREEN-PEDERSEN, CHRISTOFFER a JESPER KROGSTRUP. Immigration as a political issue in Denmark and Sweden. *European Journal of Political Research* [online]. 2008.

HAVLÍK, Vlastimil. Na imigrantské vlně - volby do Folketingu v roce 2007. *Evropska Volebni Studia* [online]. 2008.

HELLSTROM, A. a T. NILSSON. 'We Are the Good Guys': Ideological positioning of the nationalist party Sverigedemokraterna in contemporary Swedish politics. *Ethnicities* [online]

Ignazi, Piero. *The extreme right: defining the object and assessing the causes*. New York: Palgrave Macmillan, 2002.

Ignazi, Piero. "The Extreme Right in Europe." *The revival of Right-wing extremism in the Nineties*: 51.

MUDDE, C. Fighting the system? Populist radical right parties and party system change. *Party Politics* [online]. 2007.

RYDGREN, JENS. Is extreme right-wing populism contagious? Explaining the emergence of a new party family. *European Journal of Political Research* [online]. 2005.

RYDGREN, Jens. The Sociology of the Radical Right. *Annual Review of Sociology* [online]. 2007.

STUBAGER, Rune. The parliamentary election in Denmark, September 2011. Electoral Studies [online]. 2012

WIDFELDT, Anders. Party change as a necessity – the case of the Sweden Democrats. Representation [online]. 2008.

WIDFELDT, Anders. The Swedish parliamentary election of 2010. Electoral Studies [online]. 2011.

Obsah

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	2
ÚVOD.....	3
1. TEORETICKÝ RÁMEC	5
1.1. Teoretický koncept Jense Rydgrena	6
1.1.1. Existence politických příležitostí pro strany nového typu	6
1.1.2. Inovativní a silný politický rámec	8
1.2. Teoretický koncept Case Muddeho	9
1.2.1. Vnější faktory strany nabídky.....	9
1.2.2. Vnitřní faktory strany nabídky	10
2. DÁNSKÁ LIDOVÁ STRANA.....	12
2.1. Dánský politický systém	12
2.2. Historie Dánské lidové strany.....	13
2.3. Politický program Dánské lidové strany.....	14
2.4. Sledování jednotlivých nezávislých proměnných	15
2.4.1. Politická příležitost	15
2.4.2. Politický rámec strany.....	17
2.4.3. Vedení strany	18
3. ŠVÉDŠTÍ DEMOKRATÉ	20
3.1. Politický systém Švédského království.....	20
3.2. Historie Švédských demokratů	20
3.3. Politický program Švédských demokratů	22
3.4. Sledování jednotlivých nezávislých proměnných	23
3.4.1. Politická příležitost	23
3.4.2. Politický rámec strany.....	24
3.4.3. Vedení strany	25
4. KOMPARACE DÁNSKÉ LIDOVÉ STRANY A ŠVÉDSKÝCH DEMOKRATŮ.....	26
ZÁVĚR	29
POUŽITÁ LITERATURA.....	30
SEZNAM PŘÍLOH.....	35
PŘÍLOHY	36

Seznam použitých zkratk

DLS - Danská lidová strana (Dansk Folkeparti)

EU - Evropská unie

SD - Sweden democrats (Sverigedemokraterna)

OECD - Organization for Economic Co-operation and Development

Úvod

V posledních letech můžeme v mnoha prosperujících státech Evropy, zaznamenat nárůst úspěchu radikálně pravicových populistických stran, na úkor stran tradičně volených s dlouhou historií účasti na vládě. Tyto nové strany na sebe upoutaly pozornost nejen svým poměrně nedávným, ale o to výraznějším úspěchem na evropské politické scéně, ale především svou rétorikou. Nacionální, často radikální politika zaměřená proti imigrantům a Evropské unii, ale zároveň zdůrazňující potřebu sociálního státu, z nich zpravidla činí zcela ojedinělý politický subjekt v dané zemi. Posun voličů k těmto stranám reflektuje obrat v relevanci politických témat, kterým je třeba nadále věnovat pozornost. Trend opakovaného úspěchu stran nebo hnutí názorově se řadících ke krajní pravici, lze s jistými odlišnostmi pozorovat ve státech severní Evropy již v 70. letech. Pravý boom však začal až v letech devadesátých, kdy strany prošly vnitřní reformací, která přilákala pozornost voličů, přičemž se dá předpokládat, že v souvislosti s nedávnými teroristickými útoky v Paříži a Kodani aktuálnost imigrační a národnostní otázky, již se radikálně pravicové populistické strany zabývají, významně vzroste.

Ve své práci se budu věnovat pouze dvěma takovýmto novým politickým subjektům a to radikálně pravicovým populistickým stranám ve Švédském a Dánském království. Konkrétně Dánské lidové straně a Švédským demokratům, z pohledu společných i odlišných proměnných při jejich volebních úspěších v různém časovém období. Dánská lidová strana se etablovala jako parlamentní strana již v roce 1998, oproti tomu Švédští demokraté, ačkoli vznikli o deset let dříve, se do parlamentu dostali teprve v roce 2010. První část práce se věnuje představení rozsáhlého teoretického rámce dvou odborníků na problematiku Jense Rydgrena a Case Muddeho. Jejich teoretický rámec zahrnuje nejen analýzu politických příležitostí na volebním trhu, ale také volebních programů a samotného fungování stran. V následujících dvou kapitolách do rámce zařadím Dánskou lidovou stranu a Švédské demokraty, jejichž volební úspěch probíhal v různých zemích s rozdílem dvanácti let. V závěrečné komparaci se zaměřím především na hledání společných rysů, které strany přivedly k úspěchu a pokusím se, najít příčinu opožděného úspěchu Švédských demokratů.

Cílem této komparativní dvoupřípadové analytické studie je porovnání Dánské lidové strany a Švédských demokratů z hlediska politických příležitostí, volebního

programu a vedení strany, a hledání společných proměnných ovlivňující jejich úspěch v různých zemích a časovém období, s případným využitím pro zkoumání dalších pravicově populistických stran.

Teoretická část práce bude podložena především článkem Jense Rydgrena *Is extreme right-wing populism contagious? Explaining the emergence of a new party family* a knihou Case Muddeho *Populist Radical Right Parties in Europe*, kteří se problematice radikálně pravicových populistických stran samotných i jejich konkrétním případům ve Skandinávii dlouhodobě věnují. Data nutná pro analýzu jednotlivých stran plánuji v co největší míře sebrat ze statistických úřadů daných zemí a internetových stránek jednotlivých stran. Jelikož však předpokládám, že potřebná data budou primárně v Dánštině a Švédštině, uchýlím se místy i k sekundárním zdrojům.

1. Teoretický rámec

Hlavní analytické proměnné mé bakalářské práce budou vycházet z teoretických konceptů Jense Rydgrena a Case Muddeho. Rydgren jako dvě hlavní proměnné úspěchu, uvádí přítomnost politické příležitosti na trhu a stanovení silného a inovativního politického rámce. Mudde vysvětluje možný úspěch těchto stran kombinací faktorů vyskytujících se na straně poptávky (demand side) a straně nabídky (supply side). Strana poptávky pokrývá procesy na úrovni celé společnosti jako globalizace, ekonomická krize nebo historický odkaz. Sám autor se však přiklání spíše ke straně nabídky (supply side), kterou dále dělí na vnější a vnitřní. Vnější faktory úspěchu rozděluje na institucionální (volební systém, volební klauzule), politické (stranické identifikace), kulturní (postoj elit k nové straně) a mediální, související s politizací nových témat. Vnitřní faktory strany nabídky, kam řadí ideologii a vedení strany, se z velké části překrývají s Rydgrenovým konceptem, který místy doplňují. Kombinací těchto dvou přístupů vznikne teoretický rámec zkoumající politické příležitosti na trhu, politický rámec jednotlivých stran, vedení a politické faktory úspěchu, užitý v této práci.

Jak v médiích, tak některých literaturách často dochází ke splývání zcela odlišných pojmů, radikalismu a extremismus, které se však významově velmi odlišují. Přestože pro oba pojmy existuje mnoho definic, vycházejme z té nejobecnější, jež předkládá ve své knize Jan Charvát. „Slovo extrém pochází z latiny a jeho význam je „nejvzdálenější nebo „nejkrajnější“. Lze tedy předpokládat, že v politické teorii označuje tento pojem takovou pozici na pomyslné politické škále, která je nejvíce vzdálená od politického středu. Obvykle se však extremismus chápe jako jakákoliv ideologie nebo aktivita, která směřuje proti stávajícímu politickému systému jako takovému... Slovo radikální má svůj původ v latinském slově radix, které označuje „kořen“. Radikalismus je tedy takové jednání či řešení, které jde „ke kořenu“.“ (Charvát, 2007, s. 9-10) Populismus jako další těžko definovatelný a médií nadužívaný pojem v obecném pojetí představuje „ideologii založenou na představě, že společnost je rozdělena do dvou antagonistických, homogenních skupin.“Čistý“ nebo také nevinný lid (pure people) a zkorumpované elity. Obecným požadavkem populismu je politika reflektující základní vůli občanů“. (Mudde, 2014, s. 218)

V otázce současného politického systému Skandinávie se odborníci shodují na nutnosti do současného pětistrannického systému¹ zařadit novou radikálně pravicovou populistickou rodinu stran. (Jungar, 2014, Rydgren, 2005) Tyto strany spojuje silná xenofobie skrývající se za etnonacionalismus či regionalismus, autoritářské pohledy na sociokulturní otázky (např. právo a pořádek) a politickým a kulturním populismem. (Rydgren, 2002, s. 27) Strany se objevují na politické scéně s většími či menšími úspěchy již od 70. let a v poslední době zaznamenaly zvýšený zájem voličů, což se projevilo úspěchem Dánské lidové strany (Dansk Folkeparti), Švédských demokratů (Sverigedemokraterna) nebo např. Pravých Finů (Perussuomalaiset) a Pokrokové strany Norska (Fremskrittspartiet). Všechny tyto strany jsou si ideologicky velmi blízké, přijaly podobná jména a působí na mezinárodní úrovni.²(Jungar, 2014, s. 215-216) Ideologická blízkost stran spočívá v programu založeném na mobilizaci elektorátu proti imigraci a multikulturalismu doplněnou o silně populistický protivládní postoj. Opěrným bodem úspěchu je také využívání štěpných linií (dle Lipseta a Rokkana) na ekonomické a především sociokulturní úrovni, která místy převažuje natolik, až dělnický elektorát klasicky volící sociální demokracii podpoří stranu zaměřenou silně pravicově. (Rydgren, 2010, s. 60)

1.1. Teoretický koncept Jense Rydgrena

Švédský politolog a sociolog zabývající se dlouhodobě vzrůstajícím radikalismem v Evropě, Jens Rydgren, předkládá svou teorii o vzniku nové stranické rodiny radikálně pravicových stran a různé míře úspěchu v jednotlivých státech. Silně se zaměřuje především na opožděný úspěch Švédských demokratů v kontextu dlouhodobě úspěšné Dánské lidové strany. Ve svém článku *Is extreme right-wing populism contagious? Explaining the emergence of a new party family* z roku 2005 stanovuje několik nutných kritérií, aby se strana tohoto druhu etablovala jako parlamentní.

1.1.1. Existence politických příležitostí pro strany nového typu

Teoretické vymezení politické příležitosti se může lišit dle způsobu zkoumání, pro naše účely však vyjdu z konceptu užitého Rydgrenem v souladu s Tarrowem (2011). Přístup vychází z chápání politické příležitosti jako souboru jevů vyskytujících se vně politického prostředí a určujících zda kolektivní jednání bude předurčeno k úspěchu

¹ Sociální demokraté, levé křídlo/komunisté, konzervativní strany, liberální strany a agráři. Zdroj (Jungar, 2014, s. 215)

nebo selhání. Mohou být konzistentního, ne však nutně trvalého nebo národního charakteru. (Tarrow, 2011, s. 163)

V rámci sledování příležitostí v daném prostředí, Rydgren analyzuje schopnost daných stran a hnutí využívat tzv. niky na volebním trhu. Nikou se rozumí volné místo na volebním trhu vzniklé rozdílností názorů a očekávání mezi voličem a jednáním strany. Z ekonomického hlediska lze říci, že na politické úrovni dochází ke stavu, kdy poptávka převyšuje nabídku. K procesu zpravidla dochází v dobách nestability systému nebo uvnitř dané strany a především u stran se silnou voličskou identifikací. Nika se často objevuje v souvislosti s výše zmíněným posílením nové štěpné linie související s politizací nového tématu. Pokud tradičně volené strany k tématu zaujmou stanovisko, s nímž se voliči neztotožní, začnou hledat alternativu k tradičním stranám, odpovídající jejich současným volebním preferencím. V případě, že alternativa neexistuje, vznikla na trhu nika, kterou mohou využít nové strany. Souběžně s tímto názorovým rozporem dochází často k procesu oslabení vazby voliče se stávající stranou (dealingment) a jejího vytváření se stranou novou (realignment). (Rydgren, 2005, s. 418-420) Niky na trhu lze nejlépe zkoumat pomocí výzkumů veřejného mínění, zabývajících se relevancí jednotlivých politických témat.

Tento stav Kitschelt (1994) nazývá nízkou mírou konvergence v politickém prostoru. Začíná převládat názor, že všechna současná politická uskupení jsou stejná a nenabízejí efektivní řešení, což vede ke ztrátě důvěry v politické představitele i strany a výrazné posílení nik na politickém trhu. (Rydgren, 2005, s. 423) Pokud se v tomto okamžiku objeví nová strana mobilizující proti stávající situaci, mají voliči tendence dát jí „protestní“ hlasy. Důležitým faktorem v této části zkoumání je také míra agregované volatility, která určuje změny ve vývoji volebních zisků stran. (Brunclík, 2011, s. 118) Z tohoto faktoru lze odvodit, zda již před úspěchem dané strany probíhaly změny volebních preferencí na úrovni samotných stran. Pokud míra agregované volatility stoupala a strany získávaly různé výsledky již před úspěchem strany, můžeme vycházet z jisté nespokojenosti voličů se současnou nabídkou na politickém trhu.

Je však nutné podotknout, že manifestace jakékoliv nové problematiky nebo štěpné linie uvnitř společnosti, by byla zcela nemožná bez výrazného přispění médií. (Rydgren, 2005, s. 424-425) Zpravidla dochází ke zviditelnění skrze mediální kauzu

nepřímo se dotýkající velké části populace. V tomto ohledu se ukázala být velmi atraktivním mediálním tématem globalizace, imigrace a kulturní odlišnost přistěhovalců (jež se dostává do popředí ve všech západních zemích), což otevírá politickou příležitost novým radikálně populistickým stranám, přitahující pozornost voličů radikálnějšími řešeními, než jaké předkládají tradiční středové strany.

1.1.2. Inovativní a silný politický rámec

V otázce teoretického uchopení politického rámce (master frame) autoři vycházejí z práce Snowa a Benforda „*Master frame and cycles of protest*“ na niž navazuje většina prací zabývajících se tímto tématem (Rydgren 2005; Stanbridge 2002). Pojem politický rámec je zde chápán jako interpretační schéma, ztělesňující a zjednodušující vše mimo tento vlastní rámec. Současná i minulá jednání, chování i události týkající se daného objektu jsou selektivně zdůrazňována nebo kódována, čímž se utváří ucelený soubor pro politické výstupy. Souběžně se stanovením nového politického programu, vyvstává nutnost jasně definovat klíčový sociální problém, vůči kterému se strana vymezuje a připsat jej jednotlivci nebo sociální skupině, u níž předpokládá, že problém způsobila (diagnostic framing). V závěru strana navrhne obecný akční rámec (prognostic framing) nabízející řešení. (Rydgren, 2005, s. 426)

Zcela logicky nelze předpokládat úspěch strany, stojící na původních základech radikálně pravicových stran vycházejících z antisemitismu, biologického rasismu a protisystémovým, mnohdy antidemokratickým postojům. Sociální problém tížící masy byl tentokrát nalezen v přívalu mimoevropských imigrantů snažících se pohltnout současnou evropskou kulturu. (Rydgren, 2005, s. 426) Otázku nové ideologie radikálně pravicových populistických stran v Evropě lze považovat za dlouhý boj začínající koncem druhé světové války a pokračující s jistými úspěchy až do dnes. Vzhledem ke zdiskreditování extrémní pravice ve 30. a 40. letech minulého století byla otázka etablování nového, dostatečně silného a pro široký elektorát přijatelného politického programu zcela zásadní.

Přelomovou se v tomto směru stala francouzská strana Front National, která svým novým programem ukázala směr všem dalším radikálně pravicovým populistickým stranám, když v roce 1984 získala 11 % ve volbách do Evropského parlamentu a o dva roky později se na jedno volební období zařadila i mezi aktéry

francouzského Národního shromáždění. (France Politique, 2015) Program vycházející z etnopluralismu³ a antipolitického populismu⁴ ve spojení s levicovou sociální politikou se stává jakýmsi kompromisem mezi často nelegální antidemokratickou a oficiální vládní opozicí, s novým náhledem na současné palčivé problémy. (Rydgren, 2004, s. 426-427) Rydgren politické rámce chápe jako obecné „formy“ zahrnující a vymezující konkrétní stereotypy používané politickými subjekty, dle kterých lze synchronizovat a vytvářet rodiny hnutí či politických stran, (Rydgren, 2005, s. 426) v tomto případě rodinu radikálně pravicových populistických stran. Při následném zkoumání konkrétních politických programů se zaměřím na nalezení konceptu diagnostic a prognostic framing a hledání pojmů jako ochrana kulturního dědictví nebo jedinečnost národa.

1.2. Teoretický koncept Case Muddeho

Dalším významným autorem zabývajícím se novou rodinou stran je Cas Mudde. Ten vidí společné znaky politických subjektů především v nativismu, autoritářství a populismu. (Mudde, 2014) Svou teorii opírá o rozdělení politického trhu po ekonomickém vzoru na stranu poptávky (demand side) a stranu nabídky (supply side). Stranu poptávky, tedy voličstva, ovlivňují především makro procesy, mezi které řadí globalizaci, ekonomiku, historické a sociální procesy a modernizace pod kterou spadá odpor vůči etnikům, autoritářské dědictví a krize. (Mudde, 2007) Sám Mudde se však přiklání spíše k navazující teorii strany nabídky, proto se má práce bude věnovat pouze této části jeho knihy.

1.2.1. Vnější faktory strany nabídky

Do první kategorie činitelů silně ovlivňujících výsledek snažení pravicových populistických stran, obecně nazvaných institucionální spadá volební a politický systém. Jak sám Mudde uznává, jde však spíše než o jasně prozkoumané příčiny o odborníky odhadované symptomy, provázející volební výsledek a proto lze jen těžko předložit závěry. Obecně lze však říci, že novým stranám usnadňuje vstup na politický

³ Etnopluralismus vychází z přesvědčení, že každý národ má svou unikátní a zcela odlišnou kulturu, která by měla být chráněna před vnějšími vlivy. Směšování odlišných kultur vede pouze k napětí uvnitř společnosti. (Rydgren, 2005, s. 427)

⁴ Antipolitický populismus je strategie vytvářející před občany dojem, že strana je jedinou opozicí nejen současné vládě, ale celé politické třídě, zdůrazňující však svou demokratičnost.

trh za politický systém konsociační demokracie, vícestupňový volební systém a nízká volební klauzule. (Mudde, 2007)

Problematika politických faktorů související s oslabením voličské identifikace a ideologickým sblížením velkých stran souhlasí z velké části s Rygdrenovým paradigmatem politických příležitostí, jež je zmíněn výše. Další kategorií ovlivňující úspěch radikálně pravicových populistických stran je politická kultura daného státu. Protože je tento pojem těžko definovatelný v empirickém výzkumu, vycházejme tedy z toho, že státy se liší v míře respektu k národním a politickým zvykům a hodnotám. Lze tedy předpokládat, že přístupnost jednotlivých států k radikálně pravicovým politickým uskupením bude rozdílná. Silnou roli v tomto aspektu hraje historie, konkrétně přítomnost zkušenosti s fašismem (pozn. Mudde ve své knize nerozlišuje fašismus a nacismus) a přístup ideologicky profilovaných intelektuálů, kteří mohou ovlivnit, zda dá lid straně, označované jako radikální, šanci uspět ve volbách nebo ji toto označení zanechá na okraji politického zájmu. (Mudde, 2007, s. 345-346)

1.2.2. Vnitřní faktory strany nabídky

Ideologie jako základ každého politického uskupení je prvním faktorem úspěchu z vnitřních faktorů nabídky, jimž se Mudde věnuje. Především ujasňuje rozdíl mezi extrémistickou a radikální stranou, jež je zmíněn výše. Rodinu radikálně populistických stran rozděluje dle ideologického přístupu na starou větev, často ideologicky navazující na fašistickou či nacistickou minulost a na větev novou. Tato nová radikální pravice se vyznačuje umírněným a moderním programem (Mudde, 2007, s. 257), díky němuž může docházet k oslabení klasifikace strany a rozšíření voličské základny. Nová, širšímu elektorátu přístupnější, ideologie ale pro stranu nemusí být zdaleka dostačujícím klíčem k úspěchu. Neméně důležitým prvkem souvisejícím s ideologií, je její prezentace a propaganda. Existuje průkazná souvislost mezi úspěchem nové strany a kvalitou předvolební kampaně. Do nedávné doby byl tento faktor u nových stran výrazně limitován financemi, s nástupem nových médií se možnosti rozsahu oslovení voličů výrazně rozšířily. (Mudde, 2007, s. 259) Webové stránky, blogy nebo možnost dennodenní komunikace s potenciálními voliči skrze Facebook a Twitter umožňují stranám posilovat stranickou identifikaci a s minimálními náklady se stát na internetu rovnocennými soupeři velkým stranám.

Na vedení jako faktor úspěchu strany nahlíží Mudde dvěma způsoby. Z pohledu strany vnějšího a vnitřního, přičemž úspěch spočívá v jejich vzájemném propojení. Vnější vedení obvykle ztotožňuje charismatický vůdce voliči spojený jak s volebními úspěchy, tak politickými cíly. Přestože se vůdce se silnou osobností může zdát jako faktor zcela nakloněný pro úspěch strany, není to podmínkou. Silní a osobití vůdci vyvolávají ve společnosti velmi protichůdné postoje a na určitý počet nových voličů, přesvědčených touto „tváří strany“ připadá také jistý počet občanů volících ze stejného důvodu v neprospěch strany. Existuje také mnoho příkladů, kdy strana dosáhla nečekaného volebního úspěchu i bez charismatické osobnosti v čele, jedním z nich je např. Dánská lidová strana v čele s Piou Kjaersgaard. Faktem tedy je, že charismatický vůdce slouží spíše k přilákání pozornosti, s níž musí strana nadále pracovat. (Mudde, 2007, s. 260-261) K tomuto dalšímu kroku slouží vnitřní, též organizační, vedení strany mající tři jasné fáze, jež zpravidla rozhodnou o míře vážnosti, jež volič straně přisoudí. Jedná se o identifikaci strany s poselstvím a vůdcem, vytváření a organizace stranické infrastruktury a především stabilizace uvnitř vedení strany. Tato centralizace moci a personalizace vedení se objevuje u většiny současných stran, avšak u radikálně pravicově populistických obzvláště zesiluje. (Mudde, 2007, s. 263-264)

Z důvodu častého prolínání výše zmíněných teoretických rámců, vyjdu pro následující výzkum vycházet z jejich kombinace. Základem práce Rydgrenův rámec, který využiji ke zkoumání politické příležitosti a ideologie. Konkrétně politizací nového tématu migrace v pozadí jeho skutečné aktuálnosti a konkrétních problémů, které dle stran přináší. V rámci ideologie se zaměřím na zkoumání politického rámce jednotlivých stran, dopady, jež přinesla jeho případná změna a stanovení nového problému ve společnosti. Doplním jej o faktor propagace z Muddeho vnitřních faktorů úspěchu, se zaměřením na délku politické kampaně a její tematizaci. Poněkud problematickou proměnnou úspěchu strany se jeví, posouzení charismatu jejího předsedy. Pokusím se však popsat pozici ve straně pomocí veřejného mínění, legitimacy postavení ve straně skrze současné i minulé události a zkoumat míru pozornosti vyhrazené vůdci v rámci strany. V případě hledání příčiny opožděného volebního úspěchu Švédských demokratů oproti Dánské lidové straně, využiji také vliv institucionálních faktorů na úspěch stran, konkrétně výše volební klauzule.

2. Dánská lidová strana

2.1. Dánský politický systém

Počátky parlamentní praxe v Dánském království nacházíme již od počátku 20. století, ale teprve v roce 1953 byl princip vlády odpovědné parlamentu zakotven v ústavě, společně s tzv. negativním parlamentarismem. Tento přístup umožňuje, vládě ujmout úřadu, jestliže proti ní nestojí parlamentní většina, která svůj nesouhlas s vládou dá explicitně najevo. (Brunclík, 2009, s. 122) Tento systém se svou presumpcí důvěry dělá z Dánska stabilní zemi, v posledních letech inklinující k tolerovaným menšinovým vládám, které se těší vysoké podpoře občanů. V roce 2008 prokázali dánští voliči nejvyšší míru důvěry v parlament a politické strany v rámci Evropy. (Bengtsson et al., 2014, s. 15-16)

Parlament samotný (neboli Folketing) je jednokomorovou institucí se 179 poslanci za volenými na čtyři roky. Z tohoto počtu dvě místa zůstávají trvale vyhrazena zástupcům Grónska a další dvě Faerským ostrovům. Každá strana snažící se dostat do parlamentu musí překonat volební klauzuli stanovenou na 2 %, jejíž nízká hranice vede k vysokému počtu stran v parlamentu a výše zmíněné nutnosti uzavírat koaliční menšinové vlády. Volební systém je poměrný s kompenzačními mandáty a možností jednoho preferenčního hlasu. (Brunclík, Havlík a Pinková 2011, s. 136-138)

Pro popis současné skandinávské politiky odborníci až do nedávna využívali tradiční pětistranický model, jenž se u jednotlivých zemí lehce odlišuje, ale v obecné rovině jej lze vztáhnout i na Dánsko. Model se opírá o existenci pěti tradičních relevantních stran (konzervativní, liberální, agrární, sociálně demokratické a krajně levicové) využívajících štěpné linie mezi vlastníky a pracujícími. (Brunclík, Havlík a Pinková, 2011, s. 149) V případě Dánska je dodržena štěpná linie, strany však vznikly pouze čtyři, neboť strana Venstre (dánsky levice) spadá do kategorie liberální strany zaměřené na venkov. Její hlavní opoziční stranou je centralistická Konservativne Folkeparti (Konzervativní lidová strana). Tento stav byl krátce na to doplněn o umírněnou sociální demokracii (Socialdemokraterne) a krajně levicovou Komunistickou stranu Dánska (Danmarks Kommunistiske Parti/Marxister-Leninister), která má však zcela marginální význam. (Brunclík, Havlík a Pinková 2011, s. 154) V poslední době se

na akademické půdě vedou debaty o tom, zda do to tohoto spíše teoretického modelu není třeba doplnit pátý politický subjekt v podobě radikálně pravicové populistické strany. V každé skandinávské zemi se samozřejmě nacházejí i strany nespádající do tohoto rámce, avšak fenomén této rodiny stran nachází své voliče ve všech skandinávských zemích a proto se stává tolik diskutovaným.

2.2.Historie Dánské lidové strany

Počátky Dánské lidové strany musíme začít hledat několik desetiletí před jejím vznikem ve Straně pokroku. Její zakladatelé v čele s Piou Kjaersgaard, v ní dlouhou dobu působili a proto zde lze nalézt blízkost, když už ne politických programů, tak minimálně zaměřením na voličskou základnu. Strana Pokroku vznikla v roce 1972 a hned v následujícím roce na sebe upoutala pozornost volebním úspěchem, když se stala druhou nejsilnější stranou v parlamentu. Nosným kamenem volebního programu strany byla v sedmdesátých letech především populistická kampaň za snížení a následné zrušení daně z příjmu a boj proti byrokracii, které straně přinesly úspěch. Status jedné z nejsilnějších stran však postupně začala ztrácet v 80. letech, kdy se začala profilovat jako radikální populistická pravicová strana, dosud jen s marginálním zaměřením na otázky menšin a imigrace v politickém programu. (Andersen, 1990) Především výroky předsedy strany Morgense Glistrupa na podporu rasisticky smýšlejících skupin a jeho následné zatčení za daňové úniky způsobily postupný pokles voličských preferencí a během několika let se dostala pod 1 % hlasů. (Folketinget, 2012) Situaci se na krátko podařilo stabilizovat s příchodem Pii Kjaersgaard, pod jejímž vedením se strana transformovala a získala nové voliče. Toto období však nemělo dlouhé trvání, neboť v roce 1995 vyvrcholil mocenský i ideologický boj uvnitř strany a předsedkyně i se svými následovníky Kristianem Thulesenem Dahlem, Poulem Noerdgaardem, Olem Donnerem a Peterem Skaarupem stranu opustila a založila Dánskou lidovou stranu (Dansk Folkeparti). (Weingartová, 2014, s. 23)

Přestože strana zpočátku bojovala s častým názorem, že bude jen další frakcí Pokrokové strany se stejným zaměřením jako její starší obdoba, vůdkyně Pia Kjaersgaard měla jasnou ideu, díky které se etablovala jako silná pravicová strana. První změnou, kterou prosazovala již jako předsedkyně během svého předchozího působení, byla klasická stranická hierarchie, která byla v původní straně potlačena Glistrupovou

snahou spíše o politické hnutí s jedním duchovním vůdcem v popředí. Klíčovým obratem však byl pragmatický způsob nahlížení na spolupráci s jinými stranami a možnými kompromisy při prosazování umírněného politického programu, což z DLS učinilo v očích silnějších pravicových stran možného koaličního partnera pro příští vládu. (Rydgren, 2010, s. 57-58)

Jak se ukázalo během prvních voleb v roce 1998, byl tento obrat správný a strana získala 7,4% hlasů, což jí při přepočítání vyneslo 13 křesel v parlamentu a definitivně tak nahradila Pokrokovou stranu, která naposledy těsně překročila volební klauzuli a získala 4 křesla. Tento výsledek by však mohl být zapomenut, kdyby strana neobhájila svůj úspěch i v následujících volbách a v roce 2001 se počet jejich křesel v parlamentu nezvedl na 22. V tomto volebním období strana poprvé ukázala svou sílu, když se jí podařilo implementovat nový integrační zákon, zpřísňující požadavky pro přistěhovalce, skrze spolupráci s koalicí liberální a konzervativní strany. Tendence rostoucího úspěchu patrná i v následujících dvou volbách v roce 2005 a 2007 byla přerušena až poslední volbou do parlamentu v roce 2011, kdy strana ztratila tři křesla, čímž se vrátila na stav z roku 2001.⁵ (Folketinget, 2012)

2.3. Politický program Dánské lidové strany

Jak strana deklaruje ve svém programu, vnímá jako své poslání chránit zemi, lid a křesťanství jako základ kultury Dánského království. Ohrazuje se proti nahlížení na Dánsko jako imigrantskou zemi, kam nepatří a nikdy nepatřila. Již od svého vzniku v roce 1995 strana bojuje za snížení přívalu nekvalifikovaných imigrantů nejen z mimoevropských zemí. Trnem v oku jsou jí především muslimští přistěhovalci vyznávajících často naprosto odlišné zvyky, tradice nebo zákony. Výrazně se však vyhrazuje také vůči přistěhovalcům z Východní Evropy zvyšující kriminalitu v zemi. (The Party Program of the Danish People's Party, 2002) Strana však nezůstává jen u kritiky současné situace, ale nabízí také koncept řešení problematiky přistěhovalců, uprchlíků a azylové politiky zpřísněním nejen požadavků pro udělení povolení k pobytu, ale také zpřísněním udělení statutu uprchlíka v souladu s úmluvou Spojených národů. Jedinec má dle jejich názoru povinnost požádat o azyl v první zemi, která se touto úmluvou řídí a pokud do Dánska dorazí přes nějakou tuto zemi bez požádání a

⁵ Viz graf volebního úspěchu strany.

zamítnutí azylu, je to ze strany DLS důvod pro neudělení tohoto statutu i zde. Velká část dokumentace strany se věnuje také návratu jak uprchlíků, tak přistěhovalců zpět do vlasti ve chvíli kdy v případě uprchlíků nebezpečí ve vlasti pomine nebo v případě přistěhovalců není vydáno povolení k pobytu. (Udlændinge-, asyl- og integrationspolitik, 2009)

Je logické, že všechny tyto kroky nemohou být v souladu se současnou politikou Evropské unie. Strana se však nesnaží o vystoupení z celku, ale prosazování výrazného omezení pravomocí na původní okruhy jako obchod, životní prostředí, ochrana spotřebitelů a podobně. Odmítají zasahování do sociální, fiskální a zahraniční politiky státu a požadují opětovné zřízení hranic státu pro kontrolu pohybu přistěhovalců do země. (Transparens: Mere Danmark, mindre EU, 2015) Sociální politika Dánské lidové strany nepřináší v ideovém zaměření žádné výrazné změny a je na poměry českého obyvatele velmi levicově orientována. Především svými požadavky na bezplatnou lékařskou péči v nejvyšší kvalitě, odpovědností státu zajistit své občany v důchodovém věku a stírání rozdílů mezi státními a veřejnými školami. (Socialpolitik, 2009) Není to však sociální politika, co z Dánské lidové strany udělalo třetí nejúspěšnější parlamentní stranu.

2.4. Sledování jednotlivých nezávislých proměnných

2.4.1. Politická příležitost

První proměnnou aplikovanou na případ Dánské lidové strany, kterou se budu zabývat, je přítomnost politické příležitosti a nik vzniklých na volebním trhu v 90. letech, kdy se strana prosadila. Pokusím se dokázat, že v dánském volebním prostoru došlo k procesu odcizení se voličů stranám v důsledku minimální konvergence stran v otázce imigrace. Dánské království vykazuje vysokou míru identifikace voličů se stranou.⁶ Zvratem v tradičním voličském chování se stalo oslabení ekonomické štěpné linie a její částečné odsunutí mimo centrum politického zájmu, způsobené posílením linií identitárních, kulturních a náboženských. (Rydgren, 2005, s. 420)

⁶ . V roce 2007 na otázku, zda se ztotožňují s nějakou stranou, odpovědělo kladně 54% tázaných a získali tak prvenství mezi nordickými zeměmi. (Bengtsson et al., 2014, s. 76)

Země v minulosti považována za spíše homogenní kulturu s nízkým počtem přistěhovalců se od 90. let musí vyrovnávat stále rostoucím přílivem imigrantů, jejichž roční přírůstek se za posledních dvacet let zdvojnásobil.⁷ Ze získaných dat však nelze prokázat korelaci mezi počtem imigrantů a zvýšením nezaměstnanosti. Na druhou stranu počet imigrantů v daném regionu není zcela směrodatný ani pro určení úspěchu strany. Nejvyšší podporu strana získala v Severním Jutsku, kde je počet imigrantů nejnižší z celého Dánska. Výraznou podporu má však také v Jižním Dánsku a hlavním městě, kde je koncentrace imigrantů vysoká (Denmark Statistics, 2015). Lze tedy vycházet z předpokladu, že místa s vysokým počtem imigrantů inklinují k podpoře Dánské lidové strany, není to však zcela směrodatný ukazatel. Úspěch strany lze vysvětlit také výsledkem průzkumu veřejného mínění mezi voliči Dánské lidové strany. V roce 2001 přetrvával názor, že přistěhovalci mají příliš velký přístup k výhodám sociálního státu a jsou hrozbou pro dánskou kulturu (viz Graf) což dokazuje nutnost existence strany toho typu a tedy i niku na voličském trhu před volbami v roce 1998. Nárůst tohoto přesvědčení mezi celým elektorátem lze sledovat již od roku 1984, kdy nesouhlasilo s tvrzením, že přistěhovalci zneužívají sociální systém země 64 % tázaných, v roce 1996 toto tvrzení odmítlo už jen 32 % občanů. (Togeby, 1998, s. 1147)

Přesto faktor nárůstu nezaměstnanosti podpořil proces postupného rozvolňování vztahu se stranami (dealignment) u dělnické třídy a na volebním trhu se objevila nika v podobě strany zabývající se primárně problematikou imigrace. Představu o procesu oslabování třídního hlasování v Dánsku si můžeme udělat na příkladu dánské sociální demokracie. Strana, jejíž voličskou základnu historicky tvoří dělnická třída, zaznamenala v posledních desetiletích postupný úbytek podpory v této vrstvě obyvatel. Od roku 1966, kdy stranu podporovalo 81% volících dělníků, se podpora postupně snižovala, až do roku 2001, kdy se se stranou ztotožnilo jen 41% této třídy. (Rydgren, 2010, s. 60)

Jelikož právě dělnická třída vykazuje nejvyšší míru stranické disciplíny, stává se téměř nosným kamenem všech levicových stran. Ovšem ve chvíli, kdy ostatní strany zaspaly nástup nové politické otázky v podobě imigrace, nastala v Dánsku zcela nová situace a skupina spjatá historicky s levicí skrze socioekonomické otázky začne

⁷ V roce 1993 statistický úřad uvedl 43400 nových imigrantů na svém území, v roce 2014 už to bylo 86683. (Denmark Statistics, 2015)

hromadně podporovat více autoritářsky zaměřené strany kladoucí důraz na imigraci, kterou pocítují jako téměř existenční hrozbu. Jako jediná alternativa stávajícím vládním stranám a antisystémové opozici vychází Dánská lidová strana a stává se tak novou stranou orientovanou na dělníky. V roce 2001 byl podíl těchto voličů 56%, pro srovnání v sociální demokracii čísla ukazují jen 43%. (Rydgren, 2010, s. 60)

Tvrzení, že pocit rozvolňování stranické identifikace probíhal postupně, podporuje také křivka míry agregované volatility Dánska. Ta se od 90. let vyznačuje častými, ne však příliš velkými výkyvy, zpravidla okolo indexu hodnoty 10. Nejnižší hodnoty za toto období volatilita dosáhla v roce 2005. S vyhlášením předčasných voleb v roce 2007 však opět mírně narůstá. (Bengtsson et al., 2014, s. 112) Lze tedy říci, že změny na volebním poli probíhaly spíše pozvolna s tendencemi voličů neodchylovat se od tradičních volebních preferencí pouze pro jedny volby. Avšak nejen voliči sociální demokracie zažívali již od 80. let krizi své stranické identifikace a stali se tak potenciálními voliči DLS. I přes několik pravicově orientovaných vlád docházelo k neustálému prohlubování welfare state, obecně lze tedy říci, že v souladu s Rydgrenovým názorem, voliči pocítovali frustraci vůči pravicovým stranám, orientovaných většinou na střed politického spektra. Část podpory strana převzala také ze zmírající Pokrokové strany, profilující se jako programově vyvanutá strana na okraji zájmu.

2.4.2. Politický rámeček strany

Při pohledu na politický program strany rozebraný výše, vidíme jasné znaky ideové příslušnosti strany k radikálně pravicovým populistickým stranám. Základní rétorika strany se neustále točí v kruhu okolo ochrany dánských hodnot, jako jsou národ, dánská kultura a křesťanství, jako její nedílná součást. Strana se pokouší vrátit, co nejvíce pravomocí z Evropské unie zpět do rukou občanů, kteří mají právo rozhodovat o struktuře dánské společnosti, čímž upevňuje svůj antipolitický populismus. Spadá také do Rydgrenova schématu stanovení problému, nalezení viníka a návrhu řešení. Stanovení problému, v podobě přílivu imigrantů, původce problému, tedy imigrační politika Evropské unie a následného řešení skrze rozšíření podmínek nutných pro udělení povolení k pobytu či dokonce dánského občanství.

Samotná ideologie však jak říká Mudde, nestačí, pokud není řádně prezentována a nedostává se jí dostatečné propagace. Dánská lidová strana si toho je zřejmě velmi dobře vědoma, neboť jejich kampaně se rozprostírají po celé délce volebních období a její aktivitu na sociálních sítích jako Twitter a Facebook lze sledovat téměř denně. Také témata těchto „mimovolebních“ kampaní často reagují na aktuální otázky jako povolení stavby velkých mešit v několika městech v roce 2009, zrušení zákazu zahalování u soudu z předešlého roku nebo referendum o euro paktu v roce 2012. Předvolební kampaň je zpravidla umírněnější a dává důraz na tradiční hodnoty jako rodina v tradičním pojetí, opora ve stáří nebo výchova dětí. I zde však nalezneme odklon ke kontroverzním počinům pracujícím často s předsudky a strachem lidí z menšin, patriotismem zdůrazněným dánskou vlajkou nebo naopak vypodobňováním Evropské unie jako nepřítel, otevírajícího pomyslné dveře do Dánska vlnám imigrantů.

2.4.3. Vedení strany

Ačkoli současný koncept charismatického vůdce stále čerpá z Weberovských volně realizovaných kategorií přidělujících mu „mimořádné osobní kvality“, považují odborníci postavu silného vůdce za klíč k mobilizaci voličů a vítězství v boji o jejich loajalitu. Těchto výsledků bývá zpravidla dosaženo použitím silné rétoriky apelující na „obyčejného člověka“ skrze pseudo-prorocké vize, ke kterým jej chce buď dovést nebo před nimi ochránit. Pro tuto identifikaci s následovníky, ať v řadách strany nebo voličů, je typická výrazná symbolika vůdce, jenž musí být zcela uznán, podporován a obdařen pravomocí vést lid. Tento model je charakteristický zejména pro populistické strany. (Meret, 2015, s. 82) Proto je zarážející, že v souvislosti s vůdkyní nejúspěšnější populistické strany v Dánsku, Piou Kjærsgaard, vedoucí stranu po sedmáct let k volebním úspěchům se o postavení charismatického vůdce mluví jen velmi zřídka.⁸ Navzdory tomu byla Pia po téměř dvě desetiletí jedinou ženou vedoucí úspěšnou radikálně pravicovou populistickou stranu

Jak strana, tak její vůdkyně vzbuzovaly v minulosti velmi rozporuplné názory. Jak vidíme v tabulce, mezi voliči všech stran se DLS ani Pia Kjærsgaard, netěší velkým sympatiím. S postupem času se však polarita názorů ohledně její osoby i strany snižovala a preference v letech 1998-2007 stoupaly, Pia však zůstává stále nejméně

⁸ Mudde ji ve své knize označuje za stěžejí charismatickou vůdkyni. (Mudde, 2007, s. 261)

oblíbenou političkou v Dánsku. V návaznosti na předchozí informace je nutné zmínit, že postavení Kjærsgaard uvnitř strany je vnímáno velmi pozitivně a mezi voliči má mnoho sympatizantů, což jen potvrzuje Muddeho teorii, že když ne charismatičtí, tak silní vůdci, vyvolávají ve společnosti silně polarizované pocity. Její vedení však bývá považováno za přísně profesionální s důrazem na vysokou organizovanost a centralizaci moci s využitím generových stereotypů u žen, jako zvýšená emocionalita a potřeba péče o druhé.

7. srpna 2012 Pia Kjærsgaard na tiskové konferenci prohlásila, že odstupuje z pozice vůdce a v následujících letech se stáhne do ústraní. Současně s tímto prohlášením nominovala jako svého zástupce Kristiana Thulesen Dahla o jehož jmenování do funkce se rozhodne na nadcházejícím sjezdu strany. Dahlova pozice zde byla potvrzena a do vedení se tak dostal jeden ze spoluzakladatelů strany, o generaci mladší charismatický politik od mládí oddaný straně a vzbuzující menší míru kontroverze než jeho předchůdkyně. Kristian Dahl si získal svou pozici ve straně jako zkušený ekonom, zastupující stranu na každém jednání o hospodářských legislativách. V novinách bývá popisován jako profesionál, analytik a taktik s výbornými komunikačními schopnostmi. Dánská média také upozorňují na zvýšení oblíbenosti strany v průzkumech veřejného mínění ze 13 % na 18 %, což se pravděpodobně projeví také na výsledku strany v podzimních volbách. (Skærbæk, 2013) Lze tedy konstatovat, že strana konečně získala typicky charismatického vůdce, schopného přilákat svým vystupováním nové voliče. Dahl se stal předvolební tváří strany ztělesňující méně formální způsob vedení a jakýsi proces normalizace. Na to jaký úspěch to straně přinese, si však musíme definitivně počkat až na sečtení volebních lístků.

3. Švédští demokraté

3.1. Politický systém Švédského království

Švédsko stejně jako Dánsko, spadá do kategorie skandinávských parlamentních monarchií, s dlouhou historií demokratického státu. Specifickými prvky jeho politického systému je princip otevřenosti a svobodného přístupu k informacím zajišťující maximální transparentci politických rozhodnutí (Brunclík, Havlík a Pinková, 2011, s. 16). Švédský parlament, též Riksdag, má od roku 1970 jen jednu komoru s 349 členy, z nichž 310 mandátů je pevných a volí se poměrným systémem (Brunclík, Havlík a Pinková, 2011, s. 111). Zbýlých 39 mandátů je kompenzačních a rozdělují se mezi strany, překročivší volební klauzuli 4%, což zajišťuje vyšší proporcionalitu hlasů. Tento systém je navíc posílen pravidlem, že strana může být zařazena do přepočítávání kompenzačních mandátů v případě, že v nějakém regionu dosáhne 12% hlasů, což zvýhodňuje menší regionální strany. Volební období Riksdagu bylo naposled upraveno v roce 1996 na čtyři roky a jeho volby zpravidla probíhají ve stejný den jako volby do obecních a regionálních zastupitelstev (Brunclík, Havlík a Pinková, 2011, s. 133-134).

Stálými subjekty pětistranického švédského modelu je Sociálně demokratická strana (Socialdemokraterna), konzervativní Umírněná strana (Moderata samlingspartiet), Liberální strana (Folkpartiet liberalerna), agrární Strana středu (Centerpartiet) a komunistická Levicová strana (Vänsterpartiet). (Álvarez-Rivera, 2015) Podobně jako v Dánsku, také ve Švédsku funguje systém negativního parlamentarismus s tendencemi utvářet menšinové vlády, jež byly až do voleb v roce 2006 v režii sociální demokracie (Brunclík, Havlík a Pinková, 2011, s. 208-209).⁹

3.2. Historie Švédských demokratů

Historie Švédských demokratů sahá hlouběji do historie, než by kdekdo očekával, vzhledem k jejímu teprve nedávnému volebnímu úspěchu. Samotná strana vznikla už v roce 1998, přičemž ideologicky přímo navazovala na ještě o čtyři roky starší Švédskou stranu. Švédská strana se historicky odkazovala na fašistickou minulost a také Švédští demokraté až do poloviny 90. let udržovaly styky s fašistickými a

⁹ V těchto volbách byla sesazena Aliancí pro Švédsko- koalicí pravostředových stran. (Brunclík, Havlík a Pinková, 2011, s. 208)

nacistickými organizacemi, čímž byly pro tradiční elektorát absolutně nevolitelné. První ideologický převrat však nastal v druhé polovině 90. let, když se vedení ve straně ujal Mikael Jansson se snahou oprostít stranu od fašistické minulosti a umírnit politický program. Prvními kroky bylo například odmítnutí nacismu, zákaz nošení uniforem na sjezdech strany nebo změna symbolu strany z pěsti a ohně na modrý květ jatarníku. (Erlingsson, 2013, s. 198)

Změny se na volebních výsledcích začaly pozvolna projevovat. V parlamentních volbách v letech 1994 a 1998 strana sice nezískala ani čtvrt procenta hlasů, pozvolna se však začala prosazovat v regionálních volbách a v roce 2006 získala křesla v 144 obecních zastupitelstvech z 290 a tím se stala nejvýznamnější mimoparlamentní stranou. Také parlamentní volby přinesly straně jistý úspěch. Přestože nedosáhla na vstup do Riksdagu, získala 2,9 % hlasů, čímž si získala alespoň finanční podporu státu pro nadcházející období. (Erlingsson, 2013, s. 198) Všechny tyto úspěchy se udály už pod novým vedením tehdy šestadvacetiletého Jimmiho Åkessona, který stávajícího předsedu strany porazil ve vnitrostranické volbě. Pod jeho vedením strana zvýšila svůj důraz na imigrační a integrační otázky a v roce 2010 se konečně etablovala jako parlamentní strana s 5,8% hlasů a 8 křesly v parlamentu. Těchto úspěchů strana dosáhla především díky výrazné podpoře v nejjihnějším kraji Švédska Skåne, kde se nachází nezanedbatelný počet imigrantů a dále středovým krajům Dalarna a Gävleborg. (Statistics Sweden, 2015)

Již po svém prvním volebním úspěchu strana narazila na problém, který se v budoucnu stal její výhodou, a to neochota tradičních parlamentních stran utvářet se švédskými demokraty jak vládní, tak opoziční koalice. Tento problém vyeskaloval v následujících volbách o čtyři roky později, kdy už se strana stala třetím nejsilnějším subjektem v parlamentu s 12,8% a její opoziční činnost vůči vládnímu návrhu rozpočtu pro příští rok zemi téměř přivedla k předčasným volbám, kterým bylo zabráněno vytvořením opoziční smlouvy. Tuto smlouvu platnou do roku 2022 uzavřela nejsilnější sociální demokracie v čele se Stefanem Löfvenem, jejich koaliční strana Zelených a opoziční liberálové, křesťanští demokraté, Strana středu a Umírněná koaliční strana. (ČT24, 2014)

3.3. Politický program Švédských demokratů

Ideologicky by strana se svým zařazením mezi radikálně pravicové strany nesouhlasila. Sama se na svých webových stránkách prezentuje jako „neuzavřená dogmatickými ideologiemi jako jsou pravice a levice“ (Sverige Demokraterna, 2014) rozhodující se v každém případě individuálně, zaměřená především na blahobyt společnosti a tradiční hodnoty. Zařazuje se však mezi sociálně konzervativní strany s nacionalistickým étosem usilující o právo a pořádek v zemi s důrazem na zabezpečení občanů. Švédští demokraté považují za svou povinnost bránit hodnoty Švédského království, před vlnami přistěhovalců z odlišných kultur fragmentujících švédskou společnost.

Apelují na vládu, aby přijala odpovědnou přistěhovaleckou politiku, která by snížila nejen počet přistěhovalců, ale také uprchlíků žádajících v zemi o azyl. Jediné východisko z pohledu strany představuje důsledné dodržování kritérií, pro udělení statutu uprchlíka a předcházení jejich příchodu do země podporováním uprchlických center přímo v zemích postižených nepokoji nebo přírodní katastrofou. (Ansvarsfull invandringspolitik, 2015) Podobně jako další radikálně pravicové strany, také Švédští demokraté zdůrazňují, že imigranti z “kulturně vzdálenějších” zemí jsou problematičtější, než ti ze zemí bližších, protože hrozba z těchto kultur je vyšší. (Rydgren- Contextual explanation) Neméně důležitým bodem v očích strany, zdůrazněným jako jeden z hlavních v programu, souvisí s bezpečností obyvatelstva. Ačkoliv neuvádí přímé viníky zvýšené zločinnosti v zemi, upozorňuje na zvýšení zločinnosti v posledních letech až o 40 %, především v trestném činu znásilnění, které v mnoha případech nebývá vůbec nahlášeno. Strana požaduje zvýšení efektivity policejní práce a zpřísnění trestů v případě opakovaného trestného jednání. Zdůrazňuje však, že jí nejde jen o bezpečí z hlediska trestné činnosti, ale také pocit finančního zabezpečení v případě stáří a nemoci. (Vår politik A till Ö, 2015)

Posledním bodem politického programu, kterým se budu zabývat, je politika strany vůči EU, ke které se strana vymezuje velmi kriticky. Švédští demokraté se domnívají, že EU získala postupem času výrazně větší pravomoci, než měla v době, kdy Švédsko pořádalo referendum o vstupu do unie. Za hlavní problém považuje přílišné vměšování se do Švédské politiky v oblastech sociálních a imigračních otázek a

minimální váhu hlasu Švédska v rámci jednání v Bruselu. V souladu s uvedenými problémy strana všemi silami brání postupné federalizaci organizace a pracuje na znovu projednání Švédského členství. (Vår politik A till Ö, 2015)

3.4. Sledování jednotlivých nezávislých proměnných

3.4.1. Politická příležitost

Do počátku 90. let lze politické prostředí Švédska definovat jako velmi stabilní, s důrazem na tradiční socioekonomické otázky jako je výše daní, sociální politika státu nebo vzdělávání. Míra volatility na agregované úrovni se až do 60. let udržovala na jedné z nejnižších úrovní a od té doby mírně narůstá. Do roku 1994 však byla oproti dalším Skandinávským zemím na relativně nízké úrovni a dále už se pohybuje v průměru okolo indexu 15 (Bengtsson et al., 2014, s.112), což lze považovat v rámci stejných zemí za průměr. Vyvozují z toho, že v 90. letech docházelo ve Švédském království k postupné změně voličských preferencí a snaze o nalezení alternativy, která však nebyla nutkavější, než v ostatních skandinávských zemích.

Obrat ve společnosti a vznik nové politické příležitosti se objevovali sice již od počátku desetiletí, pravý boom však začal v roce 1995, kdy se království připojilo k Evropské unii a následně vstoupilo do Schengenského prostoru. Do té doby přísná imigrační politika, otevřená pouze dalším nordickým státům, musela najednou čelit konstantnímu přívalu imigrantů nejen z Evropy. V důsledku zvýšeného počtu přistěhovalců a s tím spojeným nárůstem nekvalifikované a levné pracovní síly, pro kterou lze najít jen omezené uplatnění, stoupla nezaměstnanost a tedy i nutnost posílení sociálního systému skrze zvýšení daní. Za této situace se začaly uvnitř společnosti posilovat náboženské, kulturní a především identitární štěpné linie. Pro představu, v roce 2003 odpovědělo téměř 60 % všech občanů, že příliv imigrantů do země by se měl snížit (OECD, 2010).

Toto téma ale zůstává pro tradiční švédské strany marginálním problémem, což vede ke snižování jejich oblíbenosti u dělnické třídy, v případě Švédska podporující Sociální demokracii a Levicovou stranu. V roce 2006 odpovědělo na otázku, zda se cítí být ideově blízcí nějaké straně kladně jen 31% tázaných. (Bengtsson et al., 2014, s. 76) Na

Švédském politickém trhu tedy postupně, několik let, vznikala politická příležitost pro novou stranu, avšak až v novém tisíciletí se vykryštovala jako potřeba strany s antiimigračně zaměřeným programem. Na druhou stranu, tuto potřebu strany na trhu nacházíme minimálně deset let před prvním parlamentním úspěchem Švédských demokratů, z čehož lze usoudit, že tento faktor nebyl pro stranu rozhodující. Jak již bylo zmíněno, strana nemá v současné vládě žádného potenciálního koaličního partnera a po uzavření opoziční smlouvy zůstala jedním ze dvou politických subjektů vystupujícím proti vládní většině, což ji může stavět i do pozice strany vhodné pro protestní hlasy.

3.4.2. Politický rámec strany

Domnívám se, že v rámci Rydgrenova ideologického konceptu stanovení viníka, zde dochází k jistému posunu, oproti Dánské lidové straně. Švédští demokraté jako problém vidí zvýšení kriminality v zemi a migranty ne jako počátek problému, ale jeho viníka. Řešení se zde nabízí poněkud radikální a to omezení přistěhovalecké politiky přesunutím imigrační politiky zpět do rukou Švédské vlády a s tím spojené vystoupení z Evropské unie. Specifické postavení Švédských demokratů v parlamentu i jejich nesouhlas s ideovým ohraničením strany v rámci levice či pravice dodává voliči pocit antipolitického populismu. I svými ideovými cíly v podobě ochrany kulturního dědictví a homogenní společnosti Švédského království strana splňuje etnopluralistický étos radikálně pravicových populistických stran.

Na předvolebních plakátech se z velké části objevuje švédská vlajka případně národní barvy v pozadí a samozřejmě květ jaterníku- modrý se žlutým středem, symbol strany. Tematicky jsou obvykle zaměřeny na kritiku Evropské unie, národní cítění a odmítání Švédska jako přistěhovalecké země. Kampaň však probíhá spíše nárazově před volbami. Co se týče medializace, v posledních letech se dostávají do popředí zájmu médií celého světa, ať už svým prvotním volebním úspěchem (BBC, 2010) jeho zopakovaním o čtyři roky později (IDNES, 2014) nebo vyvoláním vládní krize na konci roku 2014 (AFP, 2014), přičemž z pravidla bývá zdůrazňována jejich antiimigrační politika a zařazení k radikálně pravicovým stranám. Vlastní prezentace volebního programu probíhá většinu volebního období skrze sociální média. Využívají hojně Facebook, kde mají 94tisíc odběratelů, Twitter a dokonce mají i vlastní Youtube kanál, kam nahrávají výroky svých členů na poslanecké půdě, záznamy z debat a podobně.

3.4.3. Vedení strany

Vedení strany, pro voliče neodmyslitelně spjaté s postavou Jimmieho Åkessona, potvrzuje Muddeho názor, že charismatický vůdce je nejlepší zbraní v boji proti nepřátelsky nakloněným médiím. V tomto případě lze pracovat v souladu s Weberovskou představou charismatického vůdce mimořádných kvalit, kterého Åkesson minimálně v očích svých voličů bezesporu představuje. Svou politickou kariéru započal v SD již v devatenácti letech a postupně se vypracoval až do vedení strany, kterou svou vizí přivedl k prvním volebním úspěchům. Voliči je představován jako mladý cílevědomý politik v plném nasazení, bojující v riksdagu za běžné občany. (Jimmie, 2014)

O jeho postavení uvnitř i vně strany jasně hovoří události posledního půl roku, kdy Jimmie Åkesson ze zdravotních důvodů nevykonával svou funkci poslance ani předsedy strany. I přes tuto disfunkci si pozice nadále udržel a o jeho stálé podpoře mezi voliči strany svědčí například nedávná reakce na účast ve švédské televizní talkshow Fredrika Skavlana, proti které se po odvysílání strhla vlna kritiky ze strany fanoušků. Do redakce přišlo přes 400 stížností na průběh show, neboť se domnívali, že reportér byl na Jimmieho po půl roční pracovní neschopnosti příliš tvrdý. (Kritik mot SVT efter "Skavlans" Åkessonintervju, 2015) Strana se těmto projevům sympatií rozhodně nebrání, naopak je podporuje. Při procházení webových stránek na návštěvníka Jimmie shlíží z fotek, vidíme zde několik jeho citátů a na hlavní stránce má dokonce vlastní záložku se srdíčkem hned vedle politického programu. Postava Åkessona je v očích voličů až neodmyslitelně spojena se samotnou stranou, a utváří tak dojem strany jednoho muže. Ani u Åkessona jako bezesporu charismatického vůdce však sympatie voličů nesahají dále než k příznivcům strany a výsledný obraz jak vedení, tak Švédských demokratů je, velmi negativní (viz tabulka).

4. Komparace Dánské lidové strany a Švédských demokratů

V následující kapitole zhodnotím výsledky předchozí analýzy Dánské lidové strany a Švédských demokratů. Pokusím se nalézt společné a odlišné prvky jednotlivých stran a zdůvodnit opožděný úspěch Švédských demokratů. Pro srovnání politických příležitostí budu komparovat situaci na volebním trhu v Dánsku v 90. letech a Švédsku od roku 1995 do 2010, politické programy a postavení jednotlivých předsedů stran.

Politická příležitost v 90. letech v Dánsku byla více nakloněna úspěchu nových radikálně populistických stran. Tradiční strany se věnovaly socioekonomickým otázkám, ačkoliv téma migrace rezonovalo společností už několik let. Když v roce 1995 vznikla Dánská lidová strana, měla tři roky na upoutání pozornosti potenciálních voličů, což jí vyneslo mezi parlamentní strany. Oproti tomu Švédsko začalo pociťovat problém imigrace postupně až ke konci 90. let,¹⁰ kdy Švédští demokraté stále ještě bojovali s nálepkou strany napojené na fašistické organizace. Pozornost voličů a médií na sebe strana upoutala až 17 let po svém založení, změnou politického programu, která se udála pouhý rok před volbami. Do opožděného úspěchu strany také zasáhl Muddeho institucionální faktor v podobě rozdílné volební klauzule v zemích. Výsledek Švédských demokratů z roku 2006 by na postup do dánského parlamentu s klauzulí 2% stačil, avšak nepřekonal 4% švédskou. Zvýhodňujícím faktorem pro nové strany ve Švédsku však mohla být nízká míra identifikace se stranou dosahující jen 32% a důvěra ve vládu, vedoucí voliče k hledání nových stran, případně udělení protestních hlasů. Jak již bylo zdůvodněno výše, Dánská lidová strana ve svých počátcích na protestní hlasy spoléhat nemohla, kvůli negativnímu vnímání Pii Kjærsgaard.

Ačkoliv na prvním pohled by se strany mohly zdát ideologicky velmi blízké, lze mezi nimi nalézt několik podstatných rozdílů. Dánská lidová strana se již od svého odtržení z Pokrokové strany prezentuje jako strana relativně umírněná, schopná vytvoření koalice i účasti ve vládě, což jí umožňuje plnit své předvolební sliby. Správným krokem se zde ukázalo distancování se strany od politické minulosti členů v Pokrokové straně i její organizace a založení zcela nového, nezávislého subjektu, jež se nemusí „vyrovnávat s minulostí“. Na tento problém ovšem narazili Švédští

¹⁰ Výjimkou byl rok 1994, kdy zemi zasáhla vlna uprchlíků z Jugoslávie, (Statistics Sweden, 2015)

demokraté, fungující v počátcích ve spojení s fašistickými organizacemi. Mnohaletý boj strany za oprostění se od minulosti započal již v roce 1995 bývalý předseda Mikael Jansson umírněním programu a zákazem nošení uniforem ve straně. I přes tyto snahy, však před Jimmiem Åkessonem stál ještě velký kus práce. Ani změna ideového programu a následný volební úspěch nenašel straně v parlamentu koaličního partnera a postavila ji do role věčné opozice. Åkesson se však s tímto problémem vyrovnal s grácií a prohlásil stranu za jazýček na vahách švédské politiky.

Zarážející na této události zůstává, že jednání vládních stran ve Švédsku vyplývá podle všeho opravdu jen z minulosti strany, neboť ve srovnání politických programů stran Švédští demokraté nevycházejí mimo problematiku EU extrémněji. Jak již bylo mnohokrát uvedeno, obě strany se primárně zaměřují na otázku omezení imigrace v dané zemi a přísnější kontrolování statutu uprchlíka žádajícího o azyl. Společnými body jsou také důraz na sociální politiku státu zajišťující adekvátní péči ve stáří nebo nemoci a deklarace ochrany občanů, kulturního bohatství země a státní církve. Dánská lidová strana na svých stránkách věnuje v rámci programu nemalý prostor svým cílům i konstruktivním postupům, jak jich dosáhnout. Program Švédských demokratů oproti tomu působí roztržštěným dojmem s výrazně menším prostorem věnovaným návrhům na konkrétní řešení. Výrazný rozdíl v programu stran nacházíme v otázce Evropské unie, kterou obě strany vidí jako příčinu vln přistěhovalců do země, avšak návrhy na řešení se různí. Dánská lidová strana požaduje opětovné navrácení pravomocí v oblasti imigrační a fiskální politiky do rukou národních parlamentů, znovuzavedení dánských hranic a navrácení Evropské unie zpět k hospodářskému společenství. Švédští demokraté zacházejí ve svém programu mnohem dál a požadují referendum o vystoupení Švédského království z unie a pouhé navázání spolupráce.

Pia Kjærsgaard jako vůdkyně strany rozhodně není považována za charismatického vůdce. Její obliba v mediálním prostoru i mimo voličskou základnu strany je velmi nízká, přesto však uvnitř strany získala respekt jako zakladatelka strany, která ji následně přivedla k vítězství. Oproti tomu Jimmie Åkesson zvedl mediální zájem o stranu už jen tím, že vyhrál volbu jejího předsedy. Od jeho zvolení se strana etablovala jako parlamentní a její popularita stále vrůstá, což pozorujeme na rostoucím počtu členů strany. Jak již bylo zmíněno výše, jeho postavení uvnitř i vně strany neohrozila ani půlroční pracovní neschopnost, kterou ukončil teprve před několika

týdny. V tomto případě pozorujeme fenomén, kdy úspěch Dánské lidové strany touto proměnnou ovlivněn zcela jistě nebyl a úlohu zde hrálo především využití politické příležitosti na trhu a ideologie, včetně samotné propagace. Na druhou stranu však vidíme, že úspěch Švédských demokratů v tomto případě proměnnou podmíněn byl. Otázkou však zůstává, do jaké míry voliči dávají hlas předsedovi strany nebo politickému obratu, který přinesl. V této části komparace jsem záměrně vynechala postavu Kristana Dahla, neboť jeho oblíbenost je sice vyšší, než u Kjærsgaard, vedení se však ujal teprve v roce 2012 a úspěšnost jeho vedení dosud nebyla prověřena volbami.

Jak tedy vidíme, na opožděném úspěchu Švédských demokratů se projevila celá řada faktorů. Strana se předně musela v očích voličů oprostít od fašistické minulosti, což se jí povedlo nejen novým, uceleným politickým rámcem, ale také změnou vedení. Charismatický vůdce přinesl straně zájem médií i voličů a zcela jistě se stal relevantní proměnnou. Strana také dokázala jako první využít politické příležitosti, je však nutné podotknout, že ta na volebním trhu vznikla a čekala poměrně dlouhou dobu. Oproti tomu v Dánsku proběhlo několik více či méně úspěšných pokusů o využití politické příležitosti a etablování politického subjektu, jež lze ideově zařadit mezi radikálně pravicové populistické strany v podobě Pokrokové strany. Slabý teoretický rámec i míra organizace ji však odsoudila k marginální úloze v politickém prostoru. Až Dánská lidová strana však dokázala plně využít niky na trhu a představila silný politický rámec, přijatelný širším elektorátem, což je dle mého názoru nejdůležitější proměnnou jejího úspěchu.

Závěr

Úspěch radikálně pravicových populistických stran, nejen mezi nordickými zeměmi je podmíněn celou řadou faktorů, které ve větší, či menší míře ovlivňují, zda strana v boji o přízeň voličů uspěje nebo ne. Tato práce zkoumá proměnné stanovené teoretickými koncepty Jense Rydgrena a Case Muddeho, politickou příležitost, politický rámec strany, vedení a okrajově také institucionální a mediální faktory úspěchu v případě Dánské lidové strany a Švédských demokratů. Dánská lidová strana zakládající svůj úspěch na omezení imigrační politiky, posílení sociálního státu a kritice Evropské unie využila politické příležitosti na politickém trhu již v roce 1998. Klíčovým faktorem úspěchu strany se stalo využití niky na trhu v podobě strany s antiimigračním programem a stanovení silného politického rámce. Nepřítomnost charismatického vůdce se projevila v souladu s Muddeho tvrzením, jako proměnná v tomto případě úspěch neovlivňující a institucionální faktor v podobě volební klauzule výsledek taktéž neovlivnil, neboť výsledek strany potřebné dvě procenta překročil téměř třikrát.

Institucionální faktor naopak nepříznivě ovlivnil stranu Švédských demokratů, jejichž úspěch by byl o čtyři roky uspíšen, pokud by Švédsko využívalo stejně jako Dánsko 2% volební práh. Opožděný úspěch strany v roce 2010 byl částečně ovlivněn nejen pozdějším vznikem niky na trhu, ale především nutností strany vyrovnat se s minulostí, kdy byla spojována s organizacemi, hlásícími se k fašistickému odkazu. Obrat ve smýšlení o straně přinesla změna předsedy strany a zároveň nový politický rámec stanovený v roce 2005. Tyto proměnné považuji v případě Švédských demokratů za klíčové pro volební úspěch, neboť politická příležitost se na trhu objevila sice později, přesto však trvalo minimálně deset let, než ji nějaký politický subjekt dokázal využít.

Na komparaci Dánské lidové strany a Švédských demokratů se ukázalo, že pro etablování nové parlamentní strany z rodiny radikálně pravicových populistických stran lze stanovit na kolik konkrétní proměnné ovlivňují úspěch strany. Finální volební výsledek je však vždy jedinečnou souhrou těchto proměnných a záleží jen na voličích, zda strana uspěje nebo bude odsouzena k selhání.

Použitá literatura

Monografie:

BENGTSSON, Åsa, Kasper M. HANSEN, Ólafur Þ. HARDARSON, Hanne Marthe NERUD a Henrik OSCARSSON. *The nordic voter: myths of exceptionalism*. 2014. vyd. Colchester: ECPR Press, 2014. ISBN 978-1-907301_50_6.

BRUNCLÍK, Miloš, Vlastimil HAVLÍK a Aneta PINKOVÁ. 2011. *Skandinávie: proměny politiky v severských zemích*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, xvi, 303 s. ISBN 9788073577032.

BENFORD, D. Robert, SNOW, A. David. 1992. *Master frames and cycles of protest*. In A.D.

CHARVÁT, Jan. 2007. *Současný politický extremismus a radikalismus*. 1. vyd. Praha: Portál, 183 s. ISBN 9788073670986.

KITSCHOLT, Herbert, McGANN J. Anthony. 1994. *The Radical Right in Western Europe: A Comparative Analysis*. The University of Chicago Press, 332 s.

TARROW, Sidney G. 2011. *Power in movement: social movements and contentious politics*. Rev. New York: Cambridge University Press, xx, 328 p. Cambridge studies in comparative politics. ISBN 978-052-1155-724.

Periodická:

ANDERSEN, Jørgen a Tor BJØRKLUND. 1990. *Structural Changes and New Cleavages: the Progress Parties in Denmark and Norway*. Acta Sociologica (Taylor [online]. 33(3): 195-217 [cit. 2015-05-12]. ISSN 00016993. Dostupné také z: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=bth&an=5978953&scope=site>

BRUNCLÍK, Miloš. 2009. *Negativní parlamentarismus: cesta k efektivnějšímu fungování parlamentního režimu?* [online]. (vol.1): 118-141 [cit. 2015-05-12]. ISSN 1803-8220. Dostupné z: http://acpo.fsv.cuni.cz/ACPO-15-version1-brunclik_01_02_merged.pdf

BRUNCLÍK, MILOŠ. 2011. *Příčiny vzestupu radikální populistické pravice ve Švédsku*. Politologický Casopis [online]. 18(2): 111-132 [cit. 2015-05-11]. ISSN 12113247. Dostupné také z: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=poh&an=64281330&scope=sit>
[e](http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=poh&an=64281330&scope=sit)

ERLINGSSON, Gissur Ó, Kåre VERNBY a Richard ÖHRVALL. 2013. *The single-issue party thesis and the Sweden Democrats*. Acta Politica [online]. 49(2): 196-216 [cit. 2015-05-14]. DOI: 10.1057/ap.2013.18. ISSN 00016810. Dostupné také z: <http://www.palgrave-journals.com/doi/10.1057/ap.2013.18>

JUNGAR, Ann-Cathrine a Anders Ravik JUPSKÅS. 2014. *Populist Radical Right Parties in the Nordic Region: A New and Distinct Party Family?* Scandinavian Political Studies [online]. 37(3): 215-238 [cit. 2015-05-11]. DOI: 10.1111/1467-9477.12024. ISSN 00806757. Dostupné také z: <http://doi.wiley.com/10.1111/1467-9477.12024>

MERET, Susi. 2015. *Charismatic female leadership and gender: Pia Kjaersgaard and the Danish People's Party*. Patterns of Prejudice [online]. 49(1-2): 81-102 [cit. 2015-05-12]. DOI: 10.1080/0031322X.2015.1023657. ISSN 0031322x. Dostupné také z: <http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/0031322X.2015.1023657>

MUDDE, C. 2014. *Fighting the system? Populist radical right parties and party system change*. Party Politics [online]. 20(2): 217-226 [cit. 2015-05-11]. DOI: 10.1177/1354068813519968. ISSN 13540688. Dostupné také z: <http://ppq.sagepub.com/cgi/doi/10.1177/1354068813519968>

RYDGREN, Jens. 2002. *Radical Right Populism in Sweden: Still a Failure, But for How Long?* Scandinavian Political Studies [online]. 25(1): 27-56 [cit. 2015-05-11]. ISSN 00806757. Dostupné také z: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=poh&an=6194654&scope=site>

RYDGREN, JENS. 2005. *Is extreme right-wing populism contagious? Explaining the emergence of a new party family*. European Journal of Political Research [online].

44(3): 413-437 [cit. 2015-05-11]. DOI: 10.1111/j.1475-6765.2005.00233.x. ISSN 03044130. Dostupné také z: <http://doi.wiley.com/10.1111/j.1475-6765.2005.00233.x>

RYDGREN, Jens. 2010. *Radical Right-wing Populism in Denmark and Sweden: Explaining Party System Change and Stability*. SAIS Review of International Affairs [online]. 30(1): 57-71 [cit. 2015-05-11]. ISSN 19454716. Dostupné také z: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=poh&an=50502429&scope=site>

STANBRIDGE, Karen. 2002. Master Frames, *Political Opportunities and Self-Determination: The Åland Islands in the Post-WWI Period*. Sociological Quarterly [online]. 43(4): 527-552 [cit. 2015-05-11]. ISSN 00380253. Dostupné také z: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=sih&an=9372163&scope=site>

TOGEBY, Lise. 1998. *Prejudice and tolerance in a period of increasing ethnic diversity and growing unemployment: Denmark since 1970*. Ethnic [online]. 21(6): 1137-1154 [cit. 2015-05-14]. ISSN 01419870. Dostupné také z: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=sih&an=6402743&scope=site>

Studie a zprávy:

HOLMBERG, Sören. *Populära och mindre Populära Partiledare* [online]. Datum [cit. 2015-5-14]. Dostupné z: http://som.gu.se/digitalAssets/1375/1375003_043-054-holmberg--popul--ra.pdf

OECD. 2010. *Public Opinions and Immigration: Individual Attitudes, Interest Groups and the Media* [online]. Datum [cit. 2015-5-14]. Dostupné z: <http://www.oecd.org/migration/48350703.pdf>

Ostatní zdroje:

ÁLVAREZ-RIVERA, Manuel. 2015. *Election Resources on the Internet: Elections to the Swedish Riksdag* [online]. [cit. 2015-05-14]. Dostupné z: <http://www.electionresources.org/se/>

BOISSIEU DE, Laurent (ed.). 2015. *Votations: (élections et référendums). France Politique: le site d'information sur la vie politique française* [online]. [cit. 2015-05-11]. Dostupné z: <http://www.france-politique.fr/election-politique.htm>

ČT24,. 2014. *Švédský premiér odvolal předčasné volby, jeho vláda pokračuje*. ČT24 [online]. [cit. 2015-05-14]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/296505-svedsky-premier-odvolal-predcasne-volby-jeho-vlada-pokracuje/>

DANSK FOLKEPARTI. 2012. *Dansk Folkeparti* [online]. [cit. 2015-05-12]. Dostupné z: <http://www.danskfolkeparti.dk/>

DANSK FOLKEPARTI. 2015. *Transparens: Mere Danmark, mindre EU* [online]. [cit. 2015-05-12]. Dostupné z: <http://www.transparens.eu/>

FOLKETINGET. *Folketinget*. 2012. [online]. [cit. 2015-05-12]. Dostupné z: http://www.ft.dk/Folketinget/Oplysningen/Valg/~media/PDF/om_folketinget/Folketingets_Oplysning/Folketingsvalgene%201953-2011.pdf.ashx

SKÆRBÆK, Morten. 2013. *Ny leder lokker flere til DF*. Politiken.dk [online]. [cit. 2015-05-14]. Dostupné z: <http://politiken.dk/indland/politik/ECE2070275/ny-leder-lokker-flere-til-df/>

DANSK FOLKEPARTI. *Udlændinge-, asyl- og integrationspolitik*. 2009. Dansk Folkeparti [online]. [cit. 2015-05-12]. Dostupné z: <http://www.danskfolkeparti.dk/Udl%C3%A6ndinge- og asylpolitik>

DANSK FOLKEPARTI. *Socialpolitik*. 2009. [online]. [cit. 2015-05-12]. Dostupné z: http://www.danskfolkeparti.dk/Socialpolitik_n_399

DANSK FOLKEPARTI. *The Party Program of the Danish People's Party*. 2002. [online]. [cit. 2015-05-13]. Dostupné z: http://www.danskfolkeparti.dk/The_Party_Program_of_the_Danish_Peoples_Party

STATISTICS SWEDEN [online]. 2015. Stockholm [cit. 2015-05-14]. Dostupné z:
<http://www.scb.se/en/>

SVERIGEDEMOKRATERNA. *Jimmie*. 2014. [online]. [cit. 2015-05-14]. Dostupné z:
<https://sverigedemokraterna.se/jimmie/>

SVERIGEDEMOKRATERNA. *Vart Parti* 2014. [online]. [cit. 2015-05-14]. Dostupné z:
<https://sverigedemokraterna.se/vart-parti/>

SVERIGEDEMOKRATERNA. *Ansvarsfull invandringspolitik*. 2015. [online]. [cit. 2015-05-14]. Dostupné z: <http://sverigedemokraterna.se/var-politik/invandringspolitik/>

SVERIGEDEMOKRATERNA. *Vår politik A till Ö*. 2015. [online]. [cit. 2015-05-14]. Dostupné z: <https://sverigedemokraterna.se/var-politik/var-politik-a-till-o/>

WEINGARTOVÁ, Michaela. *Problematika imigrace v politice Dánské lidové strany*. Praha, 2014. Bakalářská práce (Bc.) Univerzita Karlova Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií. Katedra politologie. Vedoucí práce Mgr. Lucie Gladišová

Seznam příloh

Příloha č. 1: Volební výsledky Dánské lidové strany (graf)

Příloha č. 2: Volební výsledek Švédských demokratů (graf)

Příloha č. 3: Podíl odpovědí mezi švédskými voliči na otázku, jak by se měl změnit příliv imigrantů do země v %. (graf)

Příloha č. 4: Počty voličů DLS souhlasící s daným tvrzením v %. (graf)

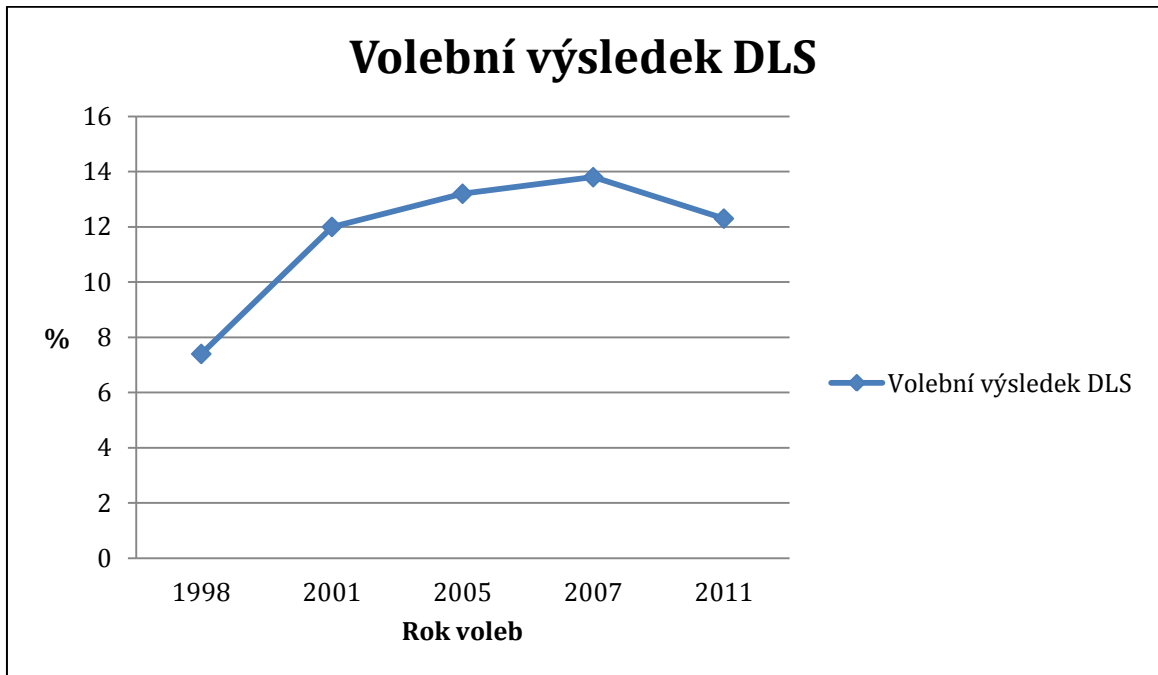
Příloha č. 5: Sympatie Dánské lidové strany (tabulka)

Příloha č. 6: Sympatie Pii Kjærsgaard (tabulka)

Příloha č. 7: Sympatie ŠD a Jimmieho Åkessona v roce 2011 (tabulka)

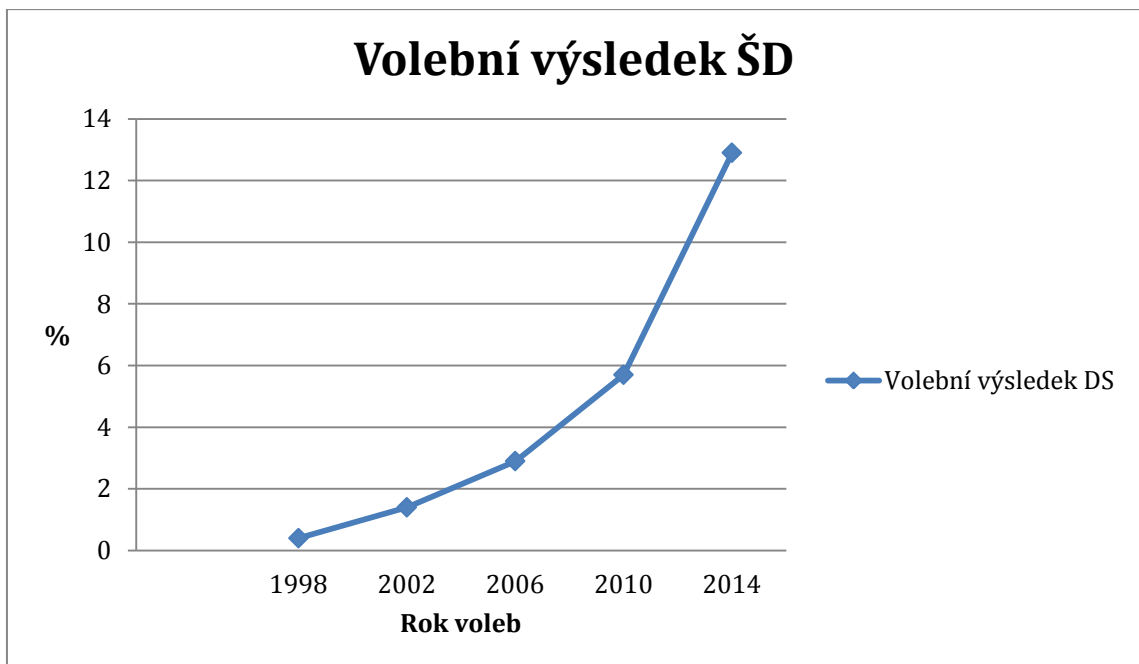
Přílohy

Příloha č. 1: Volební výsledky Dánské lidové strany (graf)

Zdroj: (Folketinget, 2012)

Příloha č. 2: Volební výsledek Švédských demokratů (graf)

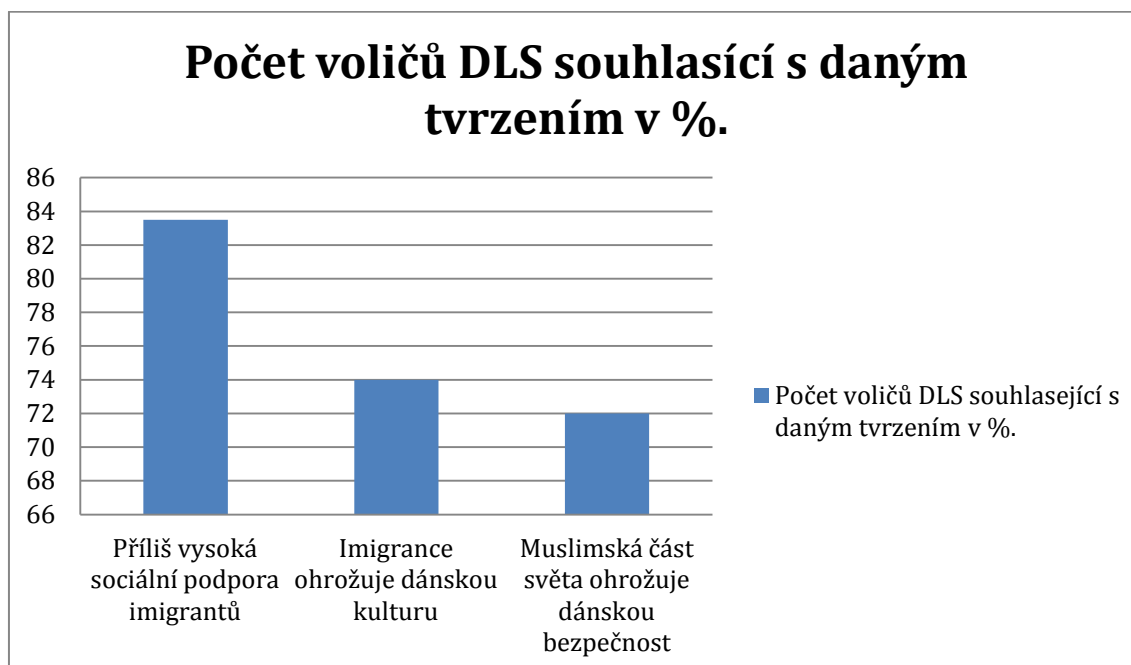
Zdroj: (Álvarez-Rivera, 2015)

Příloha č. 3: Podíl odpovědí mezi švédskými voliči na otázku, jak by se měl změnit příliv imigrantů do země v %. (graf)

Zdroj: (OECD, 2010)

Příloha č. 4: Počto voličů DLS souhlasící s daným tvrzením v %. (graf)

Zdroj: (Sedwick, 2013)

Příloha č. 5: Sympatie Dánské lidové strany (tabulka)

Rok	Dánští voliči	Voliči DLS
1998	-49	69
2001	-37	59
2005	-23	66
2007	-26	74
2011	-28	72

Sympatie straně Zdroj: (Meret, 2015)

Příloha č. 6: Sympatie Pii Kjærsgaard (tabulka)

Rok	Dánští voliči	Voliči DLS
1998	-40	60
2001	-33	54
2005	-20	58
2007	-16	72
2011	-23	69

Sympatie Pia

Příloha č. 7: Sympatie ŠD a Jimmieho Åkessona v roce 2011 (tabulka)

	Švédští voliči	Voliči SD
Strana (SD)	-58	66
Jimmie Åkesson	-54	58